

THIRRING GUSZTÁV

A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság

Budapest, 1904, Kilián Frigyes. 8–18.

Thirring Gusztáv (Sopron, 1861. december 25. – Budapest, 1941. március 31.) statisztikus, demográfus, földrajztudós. 1884-ben végzett a budapesti egyetemen. 1888 és 1894 között a Magyar Statisztikai Hivatal munkatársa volt, 1904-től aligazgatója, 1906 és 1926 között igazgatója. A budapesti egyetemen demográfiát tanított. 1914-től a Magyar Földrajzi Társaság alelnöke. Közreműködött a Magyar Turista Egyesület megalapításában (1888), szerkesztője volt a Turisták Lapja, társszerkesztője a Városi Szemle című lapoknak (1894–1925). Az MTA tagja volt, 1902-től levelező, 1926-tól rendes tag. Jelentős történelmi-demográfiai és társadalomstatisztikai munkákat publikált, foglalkozott a hazai demográfiai folyamatokkal, a migráció kérdésével, illetve Budapest közegészségügyi és közművelődési viszonyaival.

A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság című munkája a kivándorlás századfordulóig lezajló folyamatának részletes adatközpontú statisztikai elemzését adta. A szerző a kivándorlás okozta társadalmi problémákra hívta fel a figyelmet, a szétszóródásra, a férfihányra, a fiatal korosztályok arányának csökkenésére, és az ebből eredő hosszú távú veszélyekre.

A kivándorlás legközvetlenebb következménye, hogy százezrével hiányzik a munkáskéz, minek folytán úgy a mezei gazdálkodás, mint az ipari működés fennakad. Ez a munkáshiány csak messziről hozott napszámosokkal pótolható annyira-amennyire, de még ott is, ahol ez teljesen sikerül, nagy a kalamitás, mert a drága munkaerő a válság szélére sodorja a mezőgazdaságot, az ipar s bányászat pedig ugyanezen okból teljesen pang. A kivándorlottak háza s földbirtoka vagy gazdátlanná válik vagy csak hiányos gondozásban részesül a kivándorlottak hátra maradt hozzátartozói részéről, az amúgy is primitív módon űzött gazdálkodás tehát még alább hanyatlik. Az elhanyagolt s kellőleg sem meg nem művelt, sem ki nem használt föld, alig termi meg a reá fordított költség és munka értékét s a népesség elszegényedése nő, a nyomor mindjobban fokozódik. Az elhagyatottság, a pusztulás képét mutatják a népükben megfogyott, mezei kultúrájukban alá süllyedt községek, melyekben gyermekeken s öregeken kívül alig akad férfi, melyekben a családi élet s a társas együttlét teljesen fel van dűlva. Mily irtózatos következményei lesznek ezen természetellenes állapotnak, egyik későbbi fejezetben tüzetesen fogjuk kimutatni. Itt elég legyen arra utalni, hogy az elnéptelenedett falvakban a társas élet áldásait hiába keressük, a családi tűzhely szentsége meg van fertőztetve, a hátrahagyott asszonyok körében az erkölcstelenség ragályos nyavalya módjára harapózik el, s

amidőn a házasságok s a születések száma folyton csökken, a törvénytelen gyermekek száma óriási módon emelkedik. A társadalmi élet teljes elzülése s a családi erkölcsök elaljasodása oly súlyos következményei a kivándorlásnak, melyeknek hatása nemzetünk jövődjének fejlődésében gyászos nyomokat fog hátrahagyni.

Idáig a kivándorlás káros hatásait csak abban az irányban vizsgáltuk, amint azok közvetlenül a kivándorló néprétegeken és a kivándorlás sújtotta vidékeken jutnak kifejezésre. Ámde a hatások nemcsak helyiek, hanem a legáltalánosabb természetűek, s közletről érintik az állami élet legvitalisabb érdekeit. Ha súlyos az állam alaperejét képező népesség számának csökkenése, még sokkal érzékenyebb az a veszteség, melyet a kivándorlás folytán az állam védereje szenved, mivel a kivándorlók túlnyomó része fegyverfogható s harcképes férfiakból áll, kiknek hiánya háború esetén érezhetően esnék latba. Ez a hiány az általános hadkötelezettségnek még eleget nem tett fiatalság számában is érezhető, mely a felvidék akárhány helyén messze mögötte marad a kivetett újoncjutalék törvényes száma mögött. Hasonlóképen jelentékeny az a csökkenés, melyet a kivándorlás az adóbevételekben előidéz; mert habár a kivándorlók nagy része oly munkás és napszámos, kinek adóképessége nem magas, mégis különösen újabb időben mindinkább emelkedik a kivándorló földművesek és kisbirtokosok kontingense, kik után elég magas adójövedelemtől esik el az állam. A kivándorlás tehát az állami háztartás egyensúlyára is kedvezőtlen hatást gyakorol. Ez a hatás azonban nemcsak az adózás csökkenésében áll, de – és talán nagyobb mértékben – azokban az anyagi áldozatokban is rejlik, melyeket állam és társadalom a kivándorlón egyéneknek különféle javakban való részesítése céljából éveken keresztül hoztak, s mely áldozatok a hazájukból való távozás következtében teljesen kárba vesztetteknek tekinthetők. Néhány százezer embernek iskoláztatása, lelki életének és egészségének ápolása, katonai kiképzése nagy áldozatokat igényel és hasonlóképen nagyok az adminisztrációs költségei, melyek természetsszerűleg minden egyes állampolgár után felmerülnek, s így a kivándorlók után is viseltettek. Ezen jelentékeny költségek gyümölcsözésétől teljesen elesik a haza s a társadalom, melyekre ekként csak az emberanyag előteremtésének terhe nehezedik, míg fáradozásuk gyümölcsét idegen államok szedik le. [...]

A mindinkább fokozódó kivándorlási mozgalom első nagyobb hullámverése a hetvenes években jutott el hazánkig, de nagyobb arányokat e mozgalom nálunk csak a nyolcvanas évek óta öltött, tehát abban az időben, amidőn a kivándorlás aranykora már tündezni kezdett és az Egyesült Államok immár védekezni igyekeztek a mindinkább elfajuló bevándorlás ellen. És nem tagadhatni, hogy az ezt célzó rendszabályok létrejöttében a magyarországi kivándorlásnak is volt némi része. Hazai kivándorlóink nagyobbbrészt oly néposztályokból kerültek ki, melyeknek elköltözését idehaza — ahol népflöslegünk sehol sincs – súlyosan éreztük és fájlalhattuk ugyan, de melyek az annyival fejlettebb amerikai viszonyok mellett az óceánon túl nem tartoztak a szívesen látott elemek közé. Amerikai lapokban és hivatalos jelentésekben gyakoriak a panaszok, hogy a magyarok (kik alatt túlnyomó számban felföldi tótjaink értendők) a legkezdetlegesebb igényű emberek, kik az amerikai viszonyokhoz képest rendkívül alacsony munkabérrel érik be s ezért a nagyobb igényekhez szokott amerikai munkások

kereseti viszonyait tetemesen megrontják. Magyar munkásoknak Amerikába való tömeges szállítására az Egyesült Államok egyes részein kiütött sztrájkok adták meg az alkalmat; élelmes ügynökök olcsóbb munkáskéz megszerzésére törekedtek s ez okból figyelmüket oly vidékekre fordították, ahonnan bár műveletlenebb, de éppen ezért kevesebb igényű népet remélhettek a kivándorlás ügyének megnyerni. Így vonták be először Csehországot, azután Magyar- és Lengyelországot, majd Orosz- és Olaszországot a kivándorlás hálózatába. A magyarokat (kiknek első tömeges szállítmánya 1877-ben érkezett az Egyesült Államokba), 1882-ben és 1883-ban ugyan sok helyről kiszorították az orosz zsidók, kik még olcsóbban álltak munkába; 1888-ban viszont honfitársaink szorították ki a szivargyárakban alkalmazott szlávokat, mert négy dollárral kisebb heti bérrel érték be, mint amazok. Pennsylvania szenterületeiből is a magyar munkások elől voltak kénytelenek a bennszülött amerikaiak hátrálni. [...]

Az amerikai jelentésekből kitűnik, hogy valamennyi bevándorló közt a magyarok hoznak magukkal legkevesebb pénzt. New-Yorkban 1892 év első felében 13 149 magyar kötött ki, ezek közül csak 150-nek volt több mint száz dollárja, tizenháromezer ennél kevesebb pénzzel érkezett Amerikába, és mert soknak semmije sem volt, a fejenkénti átlagos pénzmennyiség nem rúgott többre 11,42 dollárnál, míg a francia kivándorlók átlag 56, a németek 35, az angolok 26 dollárral rendelkeznek kikötéskor, s tizedrészük száz dollárnál nagyobb vagyont hoz magával. Nem egy magyar kivándorlónak hónapokon keresztül kell keserves munkát végeznie, hogy a nagy tengeri út költségeit ledolgozza s a zsaroló ügynököt kielégítse. A kivándorlóknak ez a része jár legrosszabbul, mert az ügynök minden képzelhető módon csalja és zsarolja a szegény tudatlan népet, mely elhagyatva, tájékozatlanul áll új, előtte idegen és érthetetlen világban, ahol a létért küzdelem a legerősebb akaratot és tudást is próbára teszi. Valóban bámulatra méltó az a tudatlanságában merész elszántság, mellyel a felvidéki tót neki mer indulni az ismeretlen világnak, azt sem tudva, hogy Amerika mely részébe viszik őt. Némelyeknek sikerül a merész vállalkozás és példájuk másokat is oda vonz; de sokan elmerülnek a nagy küzdelemben, mások csalódva térnek vissza vagy vándorolnak tovább Dél-Amerikába, a legtöbb pedig csak véghetetlen nélkülözések és fáradalmak közt, erejének végső megfeszítésével bírja létét biztosítani vagy jobb életre szert tenni, mint amilyen neki hazájában osztályrészül jutott. Felvethetnők persze a kérdést, hogy ennyi erőmegfeszítés mellett nem lettek volna-e képesek idehaza is megélni? Amott, érvényesíteniük kellett akaraterejüket és tehetségüket, hogy nyomorult módon el ne pusztuljanak, míg otthon, családjuk s barátaik körében mégis csak tovább tengethették valahogy életüket, anélkül, hogy szokott indolenciájukból fel kellett volna magukat rázatni. Az amerikai élet kétségtelenül megszilárdítja akaratukat s megállapítja önállóságukat; akik hazájukat még viszontlátják, gazdag tapasztalatokkal térnek oda vissza és sokan meg nem vetendő vagyont is hoznak magukkal. De a kivándorlók nagy része mégis veszve van hazájára nézve, s ezt a veszteséget egykönnyen nem pótolhatja semmi.